

Riktlinjer för Gävle kommuns arbete mot våldsbejakande extremism

Kontakt: Styrning och Stöd, Enheten för säkerhet och beredskap

Citera gärna ur skriften men ange källa

© Enheten för säkerhet och beredskap och Gävle kommun (2024)
Grafisk form Pangea design

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Ansvar och omfattning	2
Syfte	2
Begreppsförklaringar	2
Våldsbejakande extremism	2
Radikalisering	3
Terrorfinansiering	3
Återvändare	3
Teoretiska utgångspunkter	4
Problemorienterat och kunskapsbaserat arbete	4
Preventionsnivåer	4
Kommunens arbete mot våldsbejakande extremism	5
Verksamhetsansvar	5
Samverkan	5

Inledning

Bakgrund

Arbete mot våldsbejakande extremism är ett mångfacetterat område, med beröring mot flera av vår tids stora samhällsutmaningar. I den moderna världen är miljöer med beröring mot den våldsbejakande extremismen under ständig förändring¹. Hotbilder vilka tidigare varit separerade från varandra, har idag smält samman, vilket förvårar bedömningen av övergripande hotnivåer. Bland annat identifierar Säkerhetspolisen en förstärkt sammanflätning av våldsbejakande extremism och hot från främmande makt. Under senare år har också kopplingar mellan våldsbejakande extremistiska miljöer och den generella organiserade brottsligheten i Sverige blivit allt tydligare – bland annat genom det gemensamma intresset för att bedriva omfattande ekonomisk brottslighet.

Gemensamt för de olika våldsbejakande extremismmiljöerna är att de mål grupperingen vill nå upp till inte anses kunna uppnås inom ramarna för ett demokratiskt system – utan kräver radikala metoder, vilka inte sällan utgörs av våld och brottsliga handlingar.

Under senare år har digital påverkan i olika former blivit ett alltmer förekommande påverkansverktyg inom den extremistiska miljön. Spridningen av konspirationsteorier, desinformationskampanjer och antistatliga budskap ökar, vilket i sig har påvisats få en mycket omfattande skadeverkan för förtroendet mot samhällets institutioner och demokratiska bäring. Ett exempel på hur desinformation nyttjas för att aktivt försvaga det demokratiska samhällets bäring är den desinformationskampanj som under 2021 riktades mot den svenska socialtjänsten, och som orsakade svåra konsekvenser för tilltron till myndigheten.

I stor utsträckning riktas missvisande information till grupper med svag anknytning till samhället. Ofta riktas (och anpassas) budskapen till personer som lever i socialt utanförskap där dessa budskap bedöms vara mer adaptiva. Informationsspridning av denna karaktär bidrar inte enbart till kortsiktiga attentatshot utan även till den långsiktiga förändringen, som är minst lika farlig.

¹ Säkerhetspolisens årsbok för verksamhetsåret 2022-2023, sida 4

Ansvar och omfattning

Dessa riktlinjer riktar sig till yrkesverksamma inom Gävle kommun, och är en revidering av riktlinje och handlingsplan publicerad 2016 (16KS106)².

Ansvar för att leda och samordna arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism ligger inom kommunstyrelsens ansvarsområde för det brottsförebyggande arbetet, under Enheten för säkerhet och beredskap. Samverkan ska ske med berörda verksamheter inom kommunen och med berörda aktörer utanför den kommunala organisationen. Enheten för säkerhet och beredskap är samordnande för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Vid misstanke och/eller oro för förekomst av våldsbejakande extremism åligger ansvaret respektive verksamhet att vända sig till Enheten för säkerhet och beredskap. Vidare är åligger ett kommunövergripande ansvar att inkludera dessa riktlinjer i respektive verksamhetsspecifikt arbete.

Syfte

Gävle kommun har på många sätt ansvar för människor som bor, verkar och vistas inom kommunens gränser. Detta inkluderar ett ansvar för människors liv, hälsa och känsla av trygghet, men också att skapa förutsättningar för ett inkluderande samhälle som värnar om demokratin. Kommunstyrelsen har i detta ändamål beslutat att uppdra Enheten för säkerhet och beredskap vid Sektor Styrning och stöd att framställa riktlinjer för kommunens arbete mot våldsbejakande extremism. Detta i syfte att stärka kommunens förmåga att aktivt verka för en positiv förstärkning av kommunens samlade motståndskraft mot våldbejakande extremism.

Begreppsförklaringar

Våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism är ett samlingsbegrepp som innefattar miljöer och attityder som underkänner den demokratiska processen och hotar samhällets grundläggande struktur. Säkerhetspolisen belyser att det traditionella attentatshotet utgörs av våldsbejakande islamistisk extremism, våldsbejakande högerextremism och våldsbejakande vänsterextremism³. Att arbetet är inriktat på dessa beror på att Säkerhetspolisen anser att dessa extremistiska grupper är det främsta hotet mot vår demokrati och är mest benägna att använda våld.

Ömsesidigt för dessa extremistmiljöer är uppfattningen av att förändringar inte kan uppnås genom det demokratiska systemet, utan att det i stället krävs mer direkta och radikala metoder som kan involvera våld och brottsliga handlingar. Hoten från dessa miljöer kan bestå av såväl kortsiktiga hot i form av attentatshot samt långsiktiga hot med syftet att ändra samhällsordningen som en legitim del av den ideologiska kampen.

² Riktlinjer och handlingsplan för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i Gävle kommun 2016-2018 (16KS106)

³ Säkerhetspolisens årsbok för verksamhetsåret 2022-2023, sida 18

Radikalisering

Radikalisering är en del i den våldsbejakande extremismen och beskriver processen där den enskilde stegvis anammar bejakandet av våld i politiskt eller ideologiskt syfte. Vägen in i radikalisering är en komplex process och kan vara utdragen och unik för varje individ⁴. Processen kännetecknas av faktorer och egenskaper i individens tillvaro som kan antingen hämma eller påskynda radikaliseringsprocessen. Dessa faktorer benämns som risk- och säkerhetsfaktorer och är viktiga igenkänningsfaktorer i det förebyggande arbetet⁵.

Den digitala räckvidden underlättar för radikaliseringsprocessen och möjliggör en ökad spridning av brottsliga avsikter. Denna spridning blir ytterst applicerbar då individer som riskerar att involvera sig i våldsbejakande extremism inte sällan redan är isolerade och bedriver mycket tid i den digitala världen⁶. Digitala miljöer attraherar framför allt yngre personer och dessa blir i högre omfattning exponerade för våldsbejakande propaganda. Unga individer får enklare tillgång till narrativ präglade av antistatligt budskap och våldsutövning. Den digitala plattformen har på så sätt underlättat för likasinnade att integrera, bekräfta sin omvärldsbild, sprida misstro och bidra till ökad polarisering, något som har blivit ett av den våldsbejakande extremismens viktigaste uppdrag.

Terrorfinansiering

Brott mot välfärden nyttjas ofta som inkomstkälla för finansiering av terrorbrott och andra brott inom som begås inom ramen för den våldsbejakande extremismen. Det kan exempelvis handla om skattebrott, bidragsbrottslighet och/eller annan form av ekonomisk brottslighet där det direkta syftet med att brotten begås är att möjliggöra finansieringen av våldsbejakande aktioner i syfte att skada samhället.

Återvändare

Återvändare är det begrepp som används för att beskriva personer vilka lämnat Sverige för att delta i någon form av våldsbejakande extremism/terror utomlands [krigsresenärer] – och som sedan återvänt till Sverige. Vid en återkomst skall förundersökning inledas vid misstanke om att brott kan ha begåtts. Säkerhetspolisen utreder terroristbrott och Polismyndigheten utreder brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, samt annan brottslighet.

Det är förekommande att krigsresenärer återvänder till Sverige, samtidigt som att det är svårt att förutse om dessa individer kommer att återvända till sin specifika hemort. Gävle kommun är förberedd att inom den ordinarie verksamheten hantera de konfliktresenärer som väljer att återvända. Kommunen arbetar utifrån svensk lagstiftning med tillhörande föreskrifter och kommunens riktlinjer för att förebygga och förhindra våldsbejakande extremism⁷.

⁴ Våldsbejakande extremism. Socialstyrelsen 2020, sida 12

⁵ [Risk- och skyddsfaktorer | CVE](#)

⁶ Säkerhetspolisens årsbok för verksamhetsåret 2020, sida 52

⁷ Offentlighets- och sekretesslag (2009:400, 10 kap. 18b §, 10 kap. 22a §)

Teoretiska utgångspunkter

Problemorienterat och kunskapsbaserat arbete

Kommunens arbete mot våldsbejakande extremism ska – i enlighet med övrigt brottsförebyggande arbete – bedrivas problemorienterat och kunskapsbaserat. Med detta menas att arbetet skall bygga på kartläggningar och orsaksanalyser, samt syfta till att angripa kärnproblematiken bakom uppkommen problematik. Vidare skall arbetet i så stor utsträckning som möjligt bestå av beprövade insatser. Arbetet skall ha en vetenskaplig förankring, samt bidra till att generera evidensskapande underlag för framtida arbeten.

Preventionsnivåer

Våldsbejakande extremism kan bedrivas på flera olika preventiva nivåer:

- Universell prevention
- Selektiv prevention
- Tertiär prevention

Universell prevention avser generella insatser riktade till allmänheten i stort, och syftar till att förebygga att prokriminella värderingar och beteenden får fäste i samhället i stort. Selektiv prevention riktar sig mot redan identifierade högriskgrupper, och tertiära insatser riktas till identifierade högriskindivider. Medan den primära brottspreventionen syftar till att förebygga att brottsliga beteenden och prokriminella värderingar i över huvud taget uppkommer i ett samhälle, riktar sig den sekundära och tertiära preventionen till att förebygga en vidareutveckling och återfall av brottslighet hos grupper och individer där kriminella handlingar och synsätt redan fått fäste.

Vilken form av insatser som lämpar sig att tillämpa styrs av vilka orsaker som ligger till grund för att arbetet initieras.

Kommunens arbete mot våldsbejakande extremism

Arbetet mot våldsbejakande extremism bedrivs idag bland annat genom demokratifrämjande arbeten, värdegrundsarbeten, integrationsarbeten och inom det sociala hållbarhetsarbetet. Stöd för detta arbete finns exempelvis inom Kommunplanen och Sociala hållbarhetsprogrammet.

Samordningsansvaret för arbete mot våldsbejakande extremism faller inom ramen för det ansvar som tillskrivs kommunen genom lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Perspektiv om våldsbejakande extremism ska vidare beaktas i kommunens övergripande brottsförebyggande arbete – med särskilt fokus i brottsförebyggande arbeten mot ekonomisk och organiserad brottslighet, samt inom det våldsförebyggande arbetet.

Verksamhetsansvar

Respektive verksamhet ansvarar för att den egna verksamheten besitter den kunskap som krävs för att aktivt kunna bidra i arbetet mot våldsbejakande extremism. Varje verksamhet ansvarar vidare för att kompetensutveckla och uppdatera den egna verksamhetens kunskap utefter exempelvis förändrade hotbilder och nya beprövade angreppssätt.

Vilka kunskapsbehov som föreligger kan variera mellan olika delar av kommunen och bör anpassas utifrån verksamheternas egna handlingsplaner och verksamhetspecifika analyser.

Samverkan

Gävle kommun har inte ensamt ansvar för individer som är involverade i våldsbejakande extremism. Andra nyckelfunktioner är Säkerhetspolisen, Polismyndigheten, hälso- och sjukvården, och andra statliga myndigheter som bär ett eget ansvar i arbetet mot radikaliserings och extremism. Sektor Styrning och stöd har det centrala ansvaret för samordningen av det brottsförebyggande arbete mot våldsbejakande extremism inom Gävle kommun.

En stor del av det befintliga demokratifrämjande och våldsförebyggande arbetet i Gävle kommun ligger i nära linje med förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism.

Kommunens arbete mot våld är preciserad i det kommunövergripande Socialt hållbarhetsprogrammet och inkluderar ett flertal trygghetsfrämjande projekt⁸.

Samverkan vad gäller våldsbejakande extremism sker löpande inom befintliga strukturer. Syftet med samverkan är att begränsa handlingsutrymmet samt tillväxten av de våldextrema miljöerna. Samverkan skapar samsyn och effektivitet i det förebyggande arbetet och ska omfatta berörda funktioner inom kommunkoncernen. Som resultat ska samverkan generera i allmänna insatser som främjar och värnar om demokratin, samt alla människors lika värde och rättigheter. En kontinuerlig och bred samverkan mellan berörda aktörer är en riktlinje för ett framgångsrikt arbete. Samarbetet ska präglas av tydligt fokus, struktur och långsiktighet. Perspektiv som socialt utanförskap, förtryck och diskriminering är några av de viktiga grundpelarna i arbetet mot att minska våldsbejakande extremismens grogrund.

⁸ Socialt hållbarhetsprogram 2019-2023 (17KS453)